

Mirella PATUREAU

Ai noștri tineri la Paris...

– sau Nopți teatrale la Palais de Béhague –

Înscriș sub un dublu titlu, care conjugă aportul tinerei generații artistice – noul val ce bate țărnișele teatrale românești de vreo zece ani încoace – și farmecul unei tradiții cu gust „bizantin”, Festivalul de Teatru organizat de Institutul Cultural Român din Paris, la finele unui septembrie scaldat într-o lumină aurie de vară, s-a găsit în fața unui pariu inedit. Multe alte turnee și succese românești au bătut calea Parisului și au lăsat nume și amintiri ilustre, dar este pentru prima oară când teatrul românesc se prezintă în grup, în formație de luptă, așa zice, și, nu întâmplator, alege tineri creatori în prima linie.

Termenii cu care manifestarea a fost lansată, puneau în gardă și promiteau de la bun început un șoc: „Tînăr, proaspăt, incandescent, ce taie răsuflarea, teatrul este domeniul cel mai dinamic al culturii române” (Katia Dănilă, directoarea ICR Paris în revista *La Terrasse*, nr. 190, sept. 2011). Și într-adevăr, pentru prima dată vedetele au fost tinerii. Institutul a reușit să fie astfel la unison cu un fenomen ce se precizează de aproape un deceniu în România, în ecou cu alte căutări europene – emergența unei tinere generații care, de la de-acum mi-

directoare adjunctă, organizatoarea și sufletul acestei manifestări. Poate fi jucat un spectacol cu un text contemporan într-o astfel de sală, ghea de trecut și pulsând de o viață ascunsă? Am să parafralez un răspuns al lui Tadeusz Kantor și am să spun că teatrul contemporan poate fi jucat oriunde, chiar și într-o sală de teatru.

S-a vorbit adesea de un fenomen de generație, deși ruptura nu e atât „biologică”, cit estetică. Într-adevăr, spectacolul care ar fi putut fi „pivotul” acestei micro-stagiuni românești în inima Parisului este semnat de

Tînărul teatru francez mi se pare, cu cîteva excepții, mai puțin frămîntat de gravele probleme ale zilei.

ticul și mult citatul grup dramAcum, avansează ca un curent generațional, spre diferență de arhipelagul marilor nume, sau constelații de singurătăți, după o expresie a lui George Banu. Și aici aș sublinia un paradox: noul val este departe de a fi un teatru de subsol, sau underground, și nici măcar în margine, poate în margine de subvenții; dar în orice caz e un teatru care a făcut dovada deosebi că se află în inima însăși a realității, împins din ce în ce de alte valori care vin din spate, căci în teatru ca și în viață nu rămîi multă vreme cel mai tînăr. Și asta a fost o altă evidență tulburătoare a acestor nopți din elegantul palat al contesei Martine de Béhague: am reîntîlnit ultimul val, dar și cei ce vin din nou foarte tare, din ce în ce mai tineri, care împărtășesc de altfel aceleași valori și stil de teatru cu „înaintașii” de acum aproape un deceniu. Prin comparație, tînărul teatru francez mi se pare, cu cîteva excepții, mai puțin frămîntat de gravele probleme ale zilei, mai puțin angajat decît înaintașii săi din marea epocă a teatrului politic din anii '60-'70. E drept că nu au ieșit dintr-o dictatură de patru decenii, dintr-un regim ce și-a lăsat pentru multă vreme amprenta pe o societate pradă bolilor unui capitalism sau consumism salbatic. Poate criza va mai pune pendulele la aceeași oră. Cit de adevărat, în inima vieții, a fost deja în 2003 strigătul Gianinei Cărbunariu – *Stop the tempo!*

Un fenomen de generație

Cine au fost însă acești tineri și foarte tineri veniți să-și facă dinții la Paris? Mai întîi locul unde au avut loc operațiile, o întîlnire ce-ți poate tăia răsuflarea, cum promitea tînăra directoare a Institutului: Sala de teatru a Ambasadei, care a primit recent numele de Sală Bizantină. Nume ce evocă bolți și fresce auriate, cupole de lumină, arcade brăncovenești, fastul unor splendori trecute. Și, nu vă înșelați, construiți la începutul secolului trecut într-o aripă a Palatului, de contesa Martine de Béhague, sala a găzduit nume celebre ale elitei intelectuale și artistice pariziene – Gabriel Fauré, Isadora Duncan sau Adolphe Appia. La moartea contesei, în 1939, palatul a fost cumpărat de statul român, care a instalat aici Ambasada României. Perioada comunistă a trecut ca un tăvălug peste splendorile artistocratului palat, dar sala a supraviețuit și tînde astăzi să reîntrept în circuitul artistic parizian, grație mai ales acțiunii pasionate a celor două directoare, Katia Dănilă și Simona Rădulescu,

Victor Ioan Frunză, format înainte de 1989, și care și-a propus cu patru tineri actori să dinamiteze, să agite „valorile” *Furtunii* lui Shakespeare. În total, șase spectacole așase titluri, fiecare jucat de două ori. Încă o dată, o tactică nouă; s-a mers picătură cu picătură, cum se spunea într-unul din textele jucate, oare cită apă trebuie să curgă ca să lase o urmă într-o cadă? Era vorba de spectacolul scris și „montat” de Peter Kerek, *9 grade la Paris*, o producție a Teatrului ACT, spectacol pe care l-am descoperit la Festivalul de dramaturgie de la Timișoara și care m-a impresionat prin eleganța și siguranța gestului, un spectacol și o formulă inedite, un dialog permanent scenă/ecran. Și mai ales m-a impresionat Alina Berzunteanu, protagonista acestui spectacol de teatru-film: este pentru prima dată cînd vîd o actriță a cărei prezență în scenă domină imaginea de pe ecran, atrage toate privirile, o actriță, aici și acum, atunci și acolo, dînd în același timp glas și viață altor personaje, torent de vorbe

O poveste simplă, care lovește ca un pumn în burtă.

și de situații diferite, în dialog cu ea însăși, fixată pe imaginea de pe ecran. Mai mult decît un experiment, așa spune o cale pe care Kerek se poate angaja de acum înainte, un teritoriu al său, într-un teatru unde imaginea filmată nu ucide teatrul, ci îl completează și amplifică.

Unda de șoc

Alexandra Badea a venit cu o companie franco-română (actorii sînt de-a-cum fetiș, Mădălina Constantin, Caroline Piazzzi și Corentin Koskas), a jucat deci în franceză propriu sau text *Mode d'emploi* – sau cum să supraviețuiești într-o lume ostilă, a emigrației, de exemplu. Gianina Cărbunariu, deja jucată în Franța cu trei spectacole pînă acum, rezumă poate cel mai bine tendințele acestui „noul val” al teatrului românesc. O altă tînără companie franco-română, animată de Eugen Jebeleanu și Yann Verburgh, a propus un spectacol-lectură cu piesa sa scrisă în 2008, *Poimîne, alaltăieri*, o falsă utopie care vorbește mai puțin despre fantasmă futuriste, cit despre imagini, situații contemporane împinse la absurd. Pe această linie, a absurdului ascuns, a mers a-cestă nouă versiune de spectacol, și textul

funcționează perfect, deosebit de stimulant în spațiile pe care autoarea le lasă liber imaginației fiecărui nou interpret.

Ultima promoție de la UNATC a adus „unda de șoc” în palatul contesei de Béhague cu *Jocuri în curtea din spate*, de autoarea israeliană Edna Mazza, pusă în scenă de Bobi Pricop cu cinci camarazi de facultate: Ioana Manciuc, Pavel Ulici, Florin Hrițcu, Vlad Pavel, Cezar Grumăzescu, toți excelenți, jucînd pe nuanțe, pe explozii de ton, de stil, capabili de emoție și violență, de cinism sau de inocență teribilistă. Se vede de altfel „mina de fier” a tînărului regizor, în decupajul textului, în structura de lumini și ritmuri: jocuri precise, violente și fără nici o iluzie. O poveste simplă, care lovește ca un pumn în burtă: patru adolescenți violează o adolescentă într-o mizerabilă „curte din spate”, acțiunea pivotază brusc între sala tribunalului – băieții joacă și avocații apărării, iar fata, procuratoarea – și jocurile inocente perverse de pe maidan. Bobi Pricop a ales o variantă de spectacol și o lectură deosebit de clară și eficace. Totul e redus la un schelet minim, un dialog nervos și rapid, pendulînd între proces și jocurile din curtea din spate, perspectiva se schimbă cu repeziune; un joc între cele două realități, la fel de violent, de concis, condus cu o siguranță uimitoare pentru niște debutanți.

Monologul-mărturie al Alinei Șerban – *Declar pe proprie răspundere*, pus în scenă de David Schwartz (o producție a teatrului LUNI de la Green Hours și tangaProject pe o dramaturgie de Alice Maria Marinescu și cu creația sonoră a lui Cătălin Rulea), pleacă de la copilăria personalului, a cărei biografie se confundă cu cea a interpretei de etnie romă. David Schwartz

face și el parte din ultimul val, practică un teatru angajat, extem de lucid și fără ciucuri și alte ornamente, dar cu un umor și o emoție bine controlate, un teatru care merge drept la ordine ar fi, în afara de talent, generozitatea – după titlul grupului inițiat de profesorul Nicolae Măndea. Textul e relativ scurt, o relatare voit liniară, dar care „crește” odată cu eroina, unde emoția e drămuțată cu atenție, și umorul – dureros. E cool să fii rom, exclamă actrița în final, îți trebuie într-adevăr mult curaj și optimism să termini pe o astfel de notă, dacă privești în jur cu atenție soarta romilor, toleranți în Franța, hăituiți prin alte locuri. Spectacolul a încheiat seria reprezentățiilor din Sala Bizantină și a emoționat puternic un spectacol de calitate, politologic corect cum se spune, dar atât de necesar, tocmai în acest context.

Mirella Patureau este traducătoare și critic de teatru, cercetătoare la Atelier de recherches sur l'intermédialité et les arts du spectacle, CNRS, Paris.

DILEMA VECHĂ vă recomandă

■ Presentele actualități ale veșniciei: Lev Nicolaevici Tolstoi, *Război și pace* (Editura Adevărul Holding, 2011), Ion Budai-Deleanu, *Țiganiada* (cu o prefață de Marius Chivu, colecția „Biblioteca pentru toți”, 2011). Restul e literatură. (Radu Cosășu)

■ Pentru al doilea an la rînd, peliculele premiate la Cannes vin la București. Între 14 și 20 octombrie, puteți vedea cele mai noi filme semnate de Aki Kaurismäki, Andrei Zviaghintev, Nanni Moretti, Pedro Almodóvar, Kim Ki-duk, ca să nu mai vorbesc de proiecția-eveniment *Taxi Driver*, într-o versiune restaurată. Programul complet, aici: <http://www.filmfestival.ro/2011/> (Luiza Vasiliu)

■ Un text de un haz luxuriant și atotdemolator, scris de un duo de arhitecți ai deriderii salubre (Gellu Naum și Jules Perahim, *Florența sint eu*), un regizor atins de harul aceluiași haz, construind un cristal fără cusur din ruinele vesel-negre ale unei lumi pe dos (Alexandru Dabija), niste cîntece care te extrag din comod pentru a te arunca într-o incintă de unde n-ai mai pleca (Ada Milea), o trupă de actori tineri („teatraliste” și „teatraliști”, cum se spunea, mai frumos, pe vremuri) cu mii de volți în ei, care împart energii și bucurii din toate fibrele: dacă treceti prin Cluj (și-ar merita s-o faceți înadins pentru *Florența sint eu*), mergeți la Teatrul Național de acolo, să vedeți ce n-ați mai văzut. (Dan Stanciu)

craii de burta veche

Ologul și oaza cu legume (II)

Țăranii turci – spetiți, virtoși, pleotrici, cu brațe noduroase, asemeni celor de acasă – te îmbiau, strigînd *buyrun!* (poftiți!), să cumperi, pe lingă mere, cartofi, ardei și roșii de tarla (grădină), halvale dulci de casă, rodii cît căpățîna, smochine moi, răscopate, măsline stafidite, du-de uscate, lămii și mandarine verzi, toate, din propria ogradă.

Soiuri nemaivăzute de ardei – zbîrciți, bonți, ascuțiți, turțiți sau gogonați, roșii, galbui, verzi, iuți sau dulci – te copleșeau cu un parfum de o intensitate neobișnuită, care te urmărea de pe tarabe, din sacoșă, din portbagajul mașinii, pînă a-casă. Abia mirosul peșterilor – răsăriți în evantai, pe platforme rotunde din lemn, pe care negustorii îi stropseau, în răstimpuri, ca pe flori – reușea să risipească, în rafale scurte, miresma de ardei.

Numere mici, de o cifră, *bir, iki, üç* (unu, doi, trei), alături de subdiviziunea cu nume sățios *buçuk* (jumătate, 50 de bani) redau, în mare, prețul unui kilogram din orice marfă: cartof sau rodie, ciușcă sau smochină.

Alături de brînzeturile de tot felul, *tulum*, asemenea burdufului de acasă, era cusut, nu în bășică, ci în pielea întregă, cu smocuri de blană și copite, a unei oi sau capre.

Deși cei doi bătrîni mi-au spus, în turcă, unde-i piața, ceea ce tînărul anglofon mi-a tălmăcit, pe urmă, ologul cu cirja îndrumătoare mi-a dat impresia călăuzirii adevărate. Apariția providențială a ologului mi-a arătat calea din centrul arid al orașului spre oaza cu rodii, pești și ardei parfumați.

Amicul Dejun

